

Kartläggning av dans i skolan

i Norrbotten, Västerbotten,
Jämtland Härjedalen och
Västernorrland.

Författare:

Karolina Kowalska, Danscentrum Norr

Maj 2023

Bild på framsidan:

Från projekt "Dansa en bok" på Dalbackens friskola i Hemmingsmark,

Piteå kommun i Norrbotten.

Finansiärer:

KULTURRÅDET

INNEHÅLL

INLEDNING	4
Om kartläggningen	4
Föreningen Danscentrum Norr	4
Kulturrådet	5
Skapande skola	5
Dans i skolan	7
RESULTAT	8
Dans i skolan verksamhet i norra Sverige	8
Nuläget	8
Danslärare och lokaler	10
Budget och transporter	11
FRAMTID	11
Framgångsrika modeller	11
Interregional plattform	14
REFERENSER	15

INLEDNING

Om kartläggningen

Projektet "kartläggning av dans i skolan i norra Sverige" initierades och bekostas av Kulturrådet, Region Norrbotten, Region Västerbotten, Region Jämtland Härjedalen och Region Västernorrland. Projektledare vid uppstarten december 2022 och fram till januari 2023 var Josefine Olsson. Författaren till rapporten, Karolina Kowalska tog över projektledningen från mars till maj 2023.

Syften med kartläggningen är att:

- **bjuda in till dialog och etablera samarbeten** med regionerna i de fyra norrlänen med målet att i framtiden skapa 3-åriga gemensamma utvecklingsplaner
- etablera en **Interregional plattform** för förmedling, daglig träning och workshops
- **inventera** vilka kommuner/orter som inte har tillgång till dans och **undersöka samarbetsmodeller**

Föreningen Danscentrum Norr

Danscentrum Norr bildades 1999 och är en förening för den fria danskonsten i norra Sverige (Danscentrum Norr, 2023a). Föreningen är en rikstäckande centrumbildning för den professionella samtida danskonsten med fyra självständiga regionala organisationer. Danscentrum erhålls huvudsakliga medel från Kulturrådet, samt bidrag från landsting och kommuner. Samarbeten med andra organisationer är även viktiga för att bedriva verksamheten. Till verksamheten hör informationsspridning och kontaktförmedling, arbetsförmedling, lokal träning och regionala workshops. På grund av de stora avstånden i norr är en av de största uppgifterna att skapa mötesplatser för medlemmarna. Ett kontinuerligt utbyte av tankar, idéer och erfarenheter är viktigt för den fria dansens utveckling i norra Sverige.

Danscentrum Norr bidrar till kunskap inom dans som utövning och upplevelse samt förmedlar kontakt till utövare med gedigen erfarenhet av att arbeta med dans i skolan (Danscentrum Norr, 2023b). Pedagoger, dansare och koreografer bidrar med sin specifika praktik och kunskap med kompetens i att utforma och integrera just era önskemål och behov i ett Skapande Skola-projekt. Danscentrum Norr stående samarbetspartners är danskonsulenter i samtliga regioner, **Dansinitiativet** och **Dans i Nord** (Piteå) i NORRBOTTEN, **Norrlandsoperan** (Umeå) i VÄSTERBOTTEN, **Estrad Norr** (Östersund) i JÄMTLAND HÄRJEDALEN och **Norrdans** (Härnösand) i VÄSTERNORRLAND.

Kulturrådet

Kulturrådets uppdrag sedan 2008 är att ge stöd, utveckla och följa upp kultur. Ett av arbetsområden är **Kultur i skolan** där Skapande skola är ett av verktygen (Cocke et al., 2022). De nationella kulturpolitiska målen är utgångspunkten för arbetet. För att följa upp hur bidrag bidrar till att uppfylla målen samlas det in olika typer av kvantitativa och kvalitativa data.

Skapande skola

Övergripande syftet för Skapande skola är (Kulturrådet, 2022):

- integrering av **kulturella och konstnärliga uttryck** i skolan
- ökade möjligheter för elever att **uppleva och utveckla förståelse** för olika kulturella uttrycksformer för att även **utveckla sitt eget skapande**

Inför läsåret 2023/2024 har några förändringar skett kring Skapande skola (Kulturrådet, 2022). Ansökningsprocessen har fått en fördjupad uppföljning, kräver inte någon handlingsplan, tre-årsprincipen är borttagen och ny modell för fördelning av bidrag har skapats. Följande ingår i möjligheten till bidrag:

- **professionell kulturverksamhet**, och/eller
- **konst- och kulturprojekt** i samarbete med professionell kulturverksamhet för främjande av elevernas eget skapande
- **för- och/eller efterarbete** som engagerar skolans pedagoger och den professionella kulturaktören

Skapande skola ska ej ersätta befintlig kulturverksamhet i skolan utan vara ett komplement till läroplaner och skolans uppdrag (Kulturrådet, 2022). **Professionell kulturverksamhet** innefattar scenkonst, musik, litteratur, visuell konst, arkitektur, design, konsthantverk, film, media, hemslöjd samt arkiv- och museiverksamhet. Samtliga uttrycksformer i mötet med **kulturinstitutioner och professionella kulturaktörer**. Professionella kulturaktörer är personer/grupper med konstnärlig utbildning eller motsvarande inom sitt konstområde och/eller yrkesverksamma inom sitt konst- eller kulturområde. En viktig grundbult för Skapande skola är delaktigheten vilken utgår från Barnkonventionen som är svensk lag sedan 1 januari 2020 (Regeringskansliet, 2020). Konventionen innehåller 45 punkter där följande kan relateras till delaktighet och möjlighet både delta och uppleva kultur i skolan:

*"6. Barn har rätt till liv, överlevnad och **utveckling**.*

*12. Barn har rätt **att uttrycka sin mening och höras** i alla frågor som rör barnet. Hänsyn ska tas till barnets åsikter, utifrån barnets ålder och mognad.*

*13. Barn har rätt till **ytrandefrihet**; att tänka, tycka och uttrycka sina åsikter, med respekt för andra personers rättigheter.*

*23. Barn med funktionsnedsättning har rätt till ett fullvärdigt och anständigt liv samt hjälp **att aktivt delta i samhället**.*

*29. Skolan ska hjälpa barnet att **utvecklas och lära** barnet om mänskliga rättigheter.*

*31. Barn har rätt till **lek, vila och fritid**." (Unicef, 2023)*

I rapporten kring *barn och ungas kulturupplevelser inom skolans ram och på fritiden* framkom att barn till föräldrar med eftergymnasial utbildning brukar till större del kultur jämfört med barn till föräldrar med för- eller gymnasial utbildning (Myndigheten för kulturanalys [MYKA], 2020).

Dans i skolan

“Dans under skoldagen är estetik, identitet och hälsa på samma gång!” (Danscentrum Norr, 2023b). Skolverket presenterar forskning kring dansens betydelse för **individ, grupp och samhälle** (Angbah Tisell et al., 2023). I dans ingår begrepp som rum, dynamik och relation. Dans ger möjlighet för elever att uttrycka sig med och genom kroppen (Danscentrum Norr, 2023b). Mötet med klasskamrater ställs i ett helt nytt perspektiv då kroppen är kommunikationsmedlet. I dansen är det skapande elementet alltid närvarande och kreativiteten i fokus. Dans är ett bredd kunskapsområde med många olika ingångar, som fungerar utmärkt att integrera med olika skolämnen och teman. Exempelvis eleverna ta del av en föreställning med efterföljande workshop eller samtal, för att på så sätt få fördjupad kunskap och förståelse för olika situationer, sammanhang och ämnen. Dans finns inte som eget ämne i grundskolan vilket gör att Kulturskolan tillsammans med Skapande skola-projekt är viktiga komponenter för att möjliggöra kultur- och hälsoarbete inom svensk grundskola.

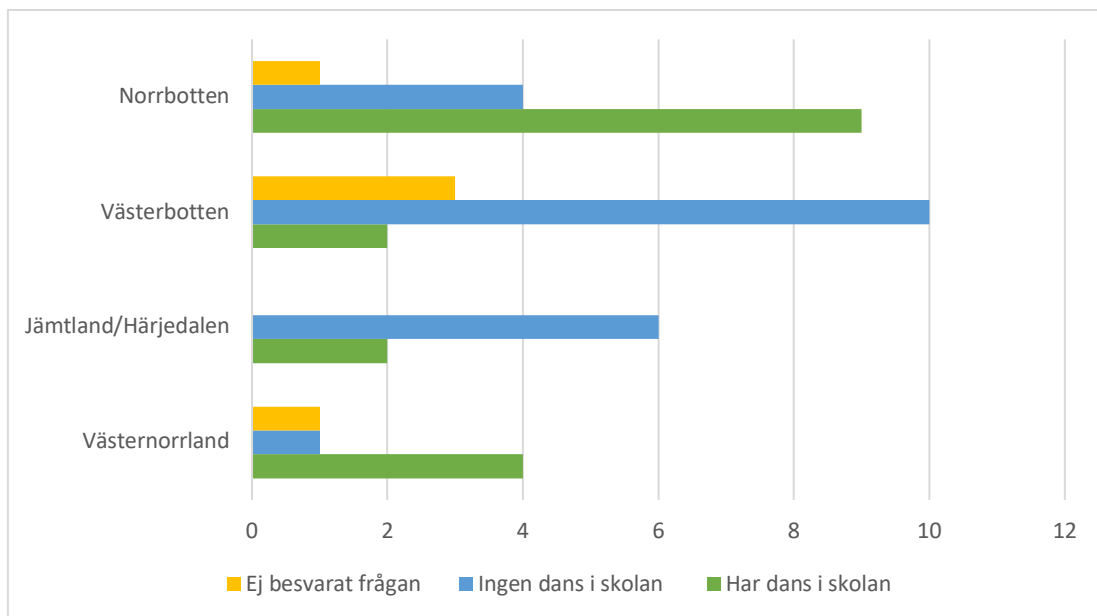
RESULTAT

Dans i skolan verksamhet i norra Sverige

Tillsammans består **Norrbottnen, Västerbotten, Jämtland Härjedalen och Västernorrland** av **44 kommuner**. Den stora spridningen är en utmaning i ett levande kulturliv, och inte minst att kunna tillgodose dans i skolan verksamhet i samtliga kommuner och skolor. Det krävs ett aktivt och strategiskt arbete inom regioner men även ett bredare arbetssätt till möjligheten att samverka över länsgränserna, inom regionen. I kartläggningen har kontakt initierats till 155 personer (*Skapande skola-samordnare, rektorer och danslärare i grundskolor samt kulturskolor samt andra professioner inom kultur, dans, utbildning och elevhälsa*) i samtliga län och till en representant från stiftelsen **Institutet Dans i skolan**. Stiftelsen har ett nationellt regeringsuppdrag med sitt säte i Norrbotten. Institutet Dans i skolan arbetar för att stärka dansens roll i skolan och för att alla elever ska få möta dansen som kunskapsområde i skolan (Dans i skolan, 2023). Det aktiva arbetet innehåller metodutveckling och forskning samt för allmänheten öppna evenemang såsom den återkommande Dans i skolan-biennalen. Utifrån information som har kommit fram presenteras nedan nuläget för dans i skolan verksamhet i samtliga län.

Nuläget

I figuren nedan (figur 1) presenteras en översikt av antal kommuner i respektive län som antingen har eller inte har dans i skolan verksamhet samt de som inte besvarat frågan.

Figur 1. Antal kommuner som **har dans i skolan** (grön stapel), antal kommuner vilka **inte har dans i skolan** (blå stapel) och antal kommuner som **ej besvarat frågan** (gul stapel).

Svarsfrekvensen har varit god och har inkommit från 39 (ca 90 procent) av de 44 tillfrågade kommunerna (tabell 1).

Tabell 1. Län och kommuner med **inget svar**.

LÄN	antal	kommuner
NORRBOTTEN	1 av 14	Arvidsjaur
VÄSTERBOTTEN	3 av 15	Bjurholm, Nordmaling och Norsjö.
JÄMTLAND HÄRJEDALEN	0 av 8	–
VÄSTERNORRLAND	1 av 7	Sollefteå

Av de 44 kommuner i norra Sverige har 17 kommuner (ca 40 procent) befintlig dans i skolan verksamhet (tabell 2). Däremot skiljer sig siffran mellan länen.

Tabell 2. Län och kommuner med **befintlig dans i skolan verksamhet**.

LÄN	antal	kommuner
NORRBOTTEN	9 av 14	Boden, Gällivare, Haparanda, Kalix, Kiruna, Luleå, Pajala, Piteå och Övertorneå.
VÄSTERBOTTEN	2 av 15	Skellefteå och Umeå.
JÄMTLAND HÄRJEDALEN	2 av 8	Berg och Åre.
VÄSTERNORRLAND	4 av 7	Härjedalen, Kramfors, Timrå och Örnköldsvik.

Flera av de 44 kommuner har haft men har inte för närvarande dans i skolan eller har inte haft men önskar ha dans i skolan (tabell 3). Sammanlagt för de fyra länen är det 21 kommuner (nästan 50 procent).

Tabell 3. Län och kommuner med **ingen befintlig dans i skolan verksamhet**.

LÄN	antal	kommuner
NORRBOTTEN	4 av 14	Arjeplog, Jokkmokk, Älvsbyn och Övertorneå
VÄSTERBOTTEN	10 av 15	Dorotea, Lycksele, Malå, Robertsfors, Sorsele, Storuman, Vilhelmina, Vindeln, Vännäs och Åsele
JÄMTLAND HÄRJEDALEN	6 av 8	Bräcke, Härjedalen, Krokom, Ragunda, Strömsund och Östersund
VÄSTERNORRLAND	1 av 7	Ånge

Danslärare och lokaler

En genomgående trend vilken framkom i kartläggningen är **bristen på danslärare** (tabell 4) samt **tillgång till lämpliga lokaler för dansundervisning:**

- Av NORRBOTTENS 14 kommuner så har 7 kommuner tillgång till danslärare och 4 saknar eller önskar fler danslärare.
- I VÄSTERBOTTEN, av 15 kommuner, samt JÄMTLAND HÄRJEDALEN, av 8 kommuner, är det endast 2 med tillgång till danslärare. I respektive län är det 1 kommun vilken saknar eller önskar danslärare.
- VÄSTERNORRLAND har tillgång till danslärare i 4 kommuner samt saknar eller önskar danslärare i 2 av totalt 7 kommuner.
- VÄSTERBOTTEN önskar ett samarbete i länet om att se över möjligheten kring att ha en gemensam danslärare.

Tabell 4. Kommuner vilka **har danslärare** och kommuner vilka **saknar eller önskar fler danslärare**.

LÄN	har danslärare	saknar / önskar fler danslärare
NORRBOTTEN	Boden, Gällivare, Haparanda, Kalix, Luleå, Pajala och Överkalix	Boden, Haparanda, Pajala och Överkalix
VÄSTERBOTTEN	Umeå och Skellefteå	Vilhelmina
JÄMTLAND HÄRJEDALEN	Berg och Åre	Krokom
VÄSTERNORRLAND	Kramfors, Sundsvall, Timrå och Örnsköldsvik	Kramfors och Örnsköldsvik

Budget och transporter

Utöver frågan kring danslärare och lokaler kom det fram att en **begränsad budget** sätter stopp för transporter till och från dansverksamhet. Elever som bor och går i skolan långt från orten där dansundervisning eller dansföreställningar anordnas får inte möjlighet att delta i utbudet. Detta styrks av forskning på nationell nivå och Cocke et al. (2022) uppger att drygt en tredjedel av 37 kommuner i landet anger att budgeten för kultur i skolan bör förbättras. Vidare menar författarna att pengar bör öronmärkas för inköp av föreställningar och i de fall det behövs även för transporter. Centrala medel eller regionala subventioner efterfrågas.

FRAMTID

Framgångsrika modeller

Fem av de 44 kommunerna har presenterat etablerade modeller för dans i skolan. I Norrbotten är det **Kalix** kommun med 15 660 invånare. I Jämtland Härjedalen är det **Bergs** kommun med 7 176 invånare och **Åres** kommun med 12 352 invånare. I Västernorrland är det **Sundsvalls** kommun med 99 452 invånare och **Härnösands** kommun med 24 807 invånare (samtliga siffror från 2023).

NORRBOTTEN, Kalix: utökad timplan

I Kalix kommun har man, förutom en kulturskola som har 100 danselever, en utökad timplan på grundskolan vilket innebär att alla elever i årskurs 1, 2 och 3 får minst **40 minuter dans eller drama i veckan**. Flera skolor inom kommunen erbjuder även dans på mellanstadiet. Elever i alla åldrar i anpassad skola får dansa kontinuerligt varje vecka. Sammantaget så får alla elever i Förskoleklass upp till årskurs 6 möta dans under sin skoltid. Det finns två danslärare vilka undervisar både på kulturskolan och dans i skolan. I mån av tid erbjuds dansundervisning även på fritids, förskoleklass samt i förskolan.

JÄMTLAND HÄRJEDALEN, Berg och Åre: Krumelur och Mini-Krumelur

I Jämtland Härjedalen arbetar Berg och Åre kommun med **Krumelur** för elever i förskoleklass upp till årskurs 2 samt **Mini-krumelur** för barn i förskolan (Åre kommun, 2022; Åre kommun, 2018). Modeller skapades i Bergs kommun redan 1997.

Huvudsyftet med **Krumelur** är att eleverna får möta en blandning av *dans, drama, rytm och rörelse, sång och musik* (Åre kommun, 2022). Vidare får elever och pedagoger inspiration hur dessa uttrycksformer kan användas i det dagliga skolarbetet. Krumelur utgår från varje skolas förutsättning och utformar dansundervisningen efter de olika behoven.

Mini-Krumelur är ett liknande koncept där pedagoger från Åre kulturskola kommer med *dans, musik och sång* för att ta vara på barnens fantasi (Åre kommun, 2018). Syftet är att inspirera barn och personal till att använda sång, bild, musik, rytmik, dans och drama i den dagliga verksamheten. Krumelur och Mini-Krumelur vill väcka lust till olika kulturupplevelser samt vidareutveckla samarbetet mellan förskola och kulturskola. Allt detta bidrar till att stärka elevernas självkänsla, sociala kompetens, samt att öka medvetenheten om röst och kropp.

VÄSTERNORRLAND, Sundsvall: informationsdokument till skolor

I Sundsvalls kommun har ett dokument om konkret arbete med dans i skolan tagits fram, utifrån *Läroplanen för grundskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet* ([Lgr11], nuvarande [Lgr22]) och forskning i ämnet dans kopplat till undervisning. Dokumentet är tänkt som **information till skolor** angående:

- *Varför erbjuder vi dans i skolan?*
- *Dansens plats i skolan*
- *Hur arbetar vi?*
- *Förutsättningar för att kunna bedriva dans i skolan.*

Dans är en viktig del i skolan och arbetet sker utifrån "Skolans uppdrag" i [Lgr 22]:

*"Skolan ska aktivt verka för **jämställdhet**. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika **rättigheter, möjligheter och skyldigheter för flickor och pojkar, kvinnor och män**. I enlighet med grundläggande värden ska skolan också **främja interaktion mellan eleverna oberoende av könstillhörighet**. Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin **förmåga att kritiskt granska könsmonster** och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor."*
(Skolverket, 2022, s.7).

Dansundervisningen utgår från ett normkritiskt perspektiv där elever får möjlighet att utforska rörelser, kroppen, relationer och rumsuppfattning för att få möjlighet till att tänka nytt och känna en inkludering i gruppen. Vidare lyfts dansen plats i skolan ur ett demokratiskt perspektiv. Dans bidrar till lärande av kunskap och som uttrycksmedel oavsett om en tycker om dans eller inte. Alla elever får möjlighet att komma till tals med kroppar och rörelser begränsas. Dokumentet bidrar med grundläggande praktiska saker vilka behövs för att kunna bedriva undervisning i dans: tillgänglighet till lokal, rätt utrustning, kompanjonlärare och en lagom gruppstorlek på 10–15 elever.

VÄSTERNORRLAND, Härnösand: Kulturtrappan

Härnösands kommun arbetar utifrån verktyget **Kulturtrappan**. Alla elever från förskoleklass till och med årskurs 9 får möta professionell kultur inkluderande konst, dans, musik och film, minst två gånger varje läsår (Härnösands kommun, 2022). Konkret utgår arbetet från ett specifikt tema vilket kopplar till undervisning i skolan och elevernas vardag; *eget skapande, delaktighet och inflytande* är centrala delar i arbetssättet. Barn och unga ska få likvärdig möjlighet till att delta i estetiska lärprocesser där professionell kultur är en integrerad del i den pedagogiska verksamheten. Kommunen har även ett nätverk av **kulturombud**, bestående av skolpersonal från flera av skolorna. Kulturombuden har i uppgift att närvara på 2–3 träffar per termin där kulturutvecklare och ansvarig för Skapande skola informerar om läsårets kulturutbud samt delta i diskussion i frågor som rör kultur i skolan. Träffarna bidrar även till att få träffa kollegor från andra skolor samt beröra praktiska detaljer som buss-transporter och tider.

Interregional plattform

Danscentrum Norr har uppvaktat de fyra norrlandslänen och **bjudit in till dialog** för att etablera samarbeten. Under december 2022 påbörjades en **inventering av vilka kommuner som inte har tillgång till dans i skolan** (både som utövande och konsument) samt undersökning av samsarbetsmodeller; som att bygga förmedling mellan skolor, utövare och Skapande Skola projekt. Ett prioriterat strategiskt arbete under fem månader (december 2022, januari 2023 och mars-maj 2023). Kartläggningen har bidragit med kunskap om sektorn och skapat ett underlag med möjlighet till långsiktiga gemensamma mål; inte minst för att öka regionala samarbeten för Danscentrum Norrs verksamhet och stabilitet.

En **Interregional plattform för förmedling, daglig träning, studios och workshops för verksamma dansare**, lanserades under slutet på mars 2023. Plattformen ger möjlighet, trots stor geografisk spridning, att öka tillgängligheten för medlemmar att även ta del av vissa träningar och eller workshops digitalt, via streaming. Det gäller även arbetet mot skolan som förmedling av pågående skapande skola projekt och kontakt med utövare.

REFERENSER

Angbah Tisell, J., Jatta, M, & Theorell, E. (2023-03-30). *Dans i skolan kan ha betydelse för individ, grupp och samhälle*. Skolverket. <https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/artiklar-om-forskning/dans-i-skolan-kan-ha-betydelse-for-individ-grupp-och-samhalle>

Cocke, M., Lidberg, L., Malmcrona, N., & Zimmerman, Z. (2022). *Spelar mindre roll? – En rapport om den ojämlika fördelningen av scenkonst till barn och unga i skolan*. ASSITEJ Sverige.

Danscentrum Norr. (2023a). *Om oss*. Danscentrum Norr. <https://www.danscentrumnorr.se/om-oss/>

Danscentrum Norr. (2023b). *Skapande skola*. Danscentrum Norr. <https://www.danscentrumnorr.se/skapande-skola/>

Dans i skolan. (hämtad 2023-05-19). Om Institutet Dans i skolan. <https://dansiskolan.se/om-oss/om-oss>

Härnösands kommun. (2022-04-05). *Kulturtrappan*. Härnösands kommun. <https://harnosand.se/barn--utbildning/musik--kulturskola/kulturtrappan.html>

Kulturrådet. (2022-08-30). Utveckling av Skapande skola: Läsåret 2023/2024. https://www.kulturradet.se/globalassets/start/sok-bidrag/vara-bidrag/skapande-skola/dokument-skapande-skola/presentation-skapande-skola-2023_webb.pdf

Myndigheten för kulturanalys [MYKA] (2020). *Kulturanalys 2020 – En lägesbedömning i relation till de kulturpolitiska målen*. Göteborg: Myndigheten för kulturanalys.

Skolverket. (2022). *Läroplan för grundskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet: Skolans uppdrag*. Skolverket. ISBN: 978-913832778-4

SOU (2020-11-12). *Barnkonventionen och svensk lag: SOU 2020:63* <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2020/11/sou-202063/>

Åre kommun. (2018-05-02). *Mini-Krumelur*. Åre kommun. <https://are.se/barnutbildning/kulturskolan/mini-krumelur>

Åre kommun. (2022-05-13). *Krumelur*. Åre kommun. <https://are.se/barnutbildning/kulturskolan/krumelur>